

УДК 544.6.018.23/546.34:546.882

О.М. Гавриленко, О.В. Пашкова, А.Г. Білоус

КРИСТАЛОХІМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВЛАСТИВОСТІ Li^+ , $\{\text{Na}^+, \text{K}^+\}$ -ЗАМІЩЕНИХ НІОБАТІВ ЛАНТАНУ ЗІ СТРУКТУРОЮ ДЕФЕКТНОГО ПЕРОВСКІТУ

Вивчено область гомогенності, структурні особливості та транспортні властивості Li^+ , $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ -заміщених ніобатів лантану. Показано, що при гетеровалентному заміщенні йонами Na в літійвмісному ніобаті лантану має місце утворення твердих розчинів заміщення зі структурою дефектного перовскіту $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($y=0.05$) при $x=0.17-0.23$. Показано, що більша концентрація структуроутворюючих йонів ([СЙ]) в структурі $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$, порівняно з відповідними зразками системи $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ при заданому співвідношенні концентрації вакансій до концентрації літію ([П]/[Li]), обумовлює збільшення об'єму елементарної комірки дефектного перовскіту ($V_{\text{ел.к.}}$), що сприяє росту величини Li^+ - йонної провідності в $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$.

Интерес до літійвмісних складнооксидних систем обумовлений можливістю отримання на їх основі високопровідних літєвих твердих електролітів [1]. Відомо, що одним з шляхів збільшення величини йонної провідності (σ) в подібних системах є модифікація структури, направлена на збільшення кількості носіїв заряду, вакансій чи/і розміру каналів міграції [2]. Перспективними літійпровідними матеріалами є отримані та досліджені нами літійвмісні ніобати лантану зі структурою дефектного перовскіту [3—6]. Було показано, що однією з причин зниження провідності з ростом x в ряду твердих розчинів $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, поряд із зменшенням кількості вакансій, є звуження структурних каналів внаслідок заміщення йонів лантану на йони літію [4, 6]. Тобто збільшення кількості носіїв заряду вище певних концентрацій не приводить до покращення провідних характеристик, внаслідок високої енергії активації йонної провідності ($E_{\text{акт}}$), величина якої пов'язана як з кількістю доступних місць для міграції, так і з шириною структурного каналу. Розмір останнього залежить від кількості та природи структуроутворюючих йонів [СЙ]. Тому, отримуючи сполуки з високою концентрацією йонів літію та вакансій при якомога більшій кількості [СЙ] з максимально можливим йонним радіусом, можна, очевидно, збільшити величину σ в літійпровідних ніобатах лантану. Для реалізації вказаних умов нами запропоновано сумісне часткове гетеровалентне заміщення йонів лантану йонами Li^+ та $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ в ніобаті лантану. Йони

Na^+ та K^+ , на відміну від Li^+ , в системах $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\{\text{Na}, \text{K}\}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ можна вважати структуроутворюючими, зважаючи на їх йонні радіуси, які значно більші ($r_{\text{Na}^+\text{к.ч.6}} = 1.02 \text{ \AA}$ та $r_{\text{K}^+\text{к.ч.6}} = 1.38 \text{ \AA}$) за $r_{\text{Li}^+\text{к.ч.6}} = 0.74 \text{ \AA}$ та співставні з $r_{\text{La}^+\text{к.ч.6}} = 1.06 \text{ \AA}$ [7]). З табл. 1 видно, що, при однаковому співвідношенні концентрації вакансій до концентрації йонів літію ([П]/[Li]), концентрація [СЙ] у зразках систем $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\{\text{Na}, \text{K}\}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$, порівняно зі зразками системи $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, є більшою, а концентрація йонів літію в $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\{\text{Na}, \text{K}\}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$, порівняно з $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, при однаковій [СЙ], зростає на 10 %. Таким чином, маємо теоретичне підґрунтя зростання йонної провідності у Li^+ , $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ -вмісних ніобатах лантану, порівняно з літійвмісними системами.

Аналіз літератури виявив опис лише потрібних оксидів в системах $\text{M}_2\text{O}-\text{Nb}_2\text{O}_5-\text{La}_2\text{O}_3$ ($\text{M}^+ - \text{Li}, \text{Na}, \text{K}$) [8, 9], тоді як відомості щодо Li^+ , $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ -вмісних ніобатів лантану відсутні.

Метою даної роботи було встановлення області гомогенності, вивчення кристалохімічних особливостей та транспортних властивостей Li^+ , $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ -заміщених ніобатів лантану зі структурою дефектного перовскіту.

Синтез зразків $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\{\text{Na}, \text{K}\}_2\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($x=0.17-0.33$, $y=0.05$) проводили методом твердофазних реакцій. Методика синтезу описана в роботах [3, 4]. В якості вихідних реагентів використовували оксиди La_2O_3 (ЛаО-Л), Nb_2O_5 (ос.ч.) та карбонати Li_2CO_3

© О.М. Гавриленко, О.В. Пашкова, А.Г. Білоус, 2005

(ос.ч.), Na₂CO₃ (ос.ч.), K₂CO₃ (ос.ч.). Залежно від концентрації літію, зразки у Na-вмісній системі прожарювали в температурному діапазоні 1270—1320 К; K-вмісні зразки — в діапазоні

1170—1220 К. Температури спікання складали відповідно 1420—1500 та 1370—1420 К.

Рентгенофазовий аналіз (РФА) здійснювали за допомогою рентгенівського дифрактометра

ДРОН-3М (CuK_α-випромінювання; Ni-фільтр). Зйомка дифрактограм відбувалася в інтервалі кутів 2Θ = 10—90° з регулюванням кроку до ±0.01°; час експозиції кожної точки складав 10 с. Параметри кристалічної структури уточнювали по методу повнопрофільного аналізу Рітвельда. Електрофізичні вимірювання здійснювали по методиці, описаній в роботі [4]. Електронна складова провідності не перевищувала 0.05 % від загальної провідності.

Результати РФА полікристалічних зразків у системі La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}Π_{4/3-2x-y}Nb₂O₆ свідчили про утворення однофаз-

Т а б л и ц я 1

Концентрації йонів та вакансій (в % мол.) в А-підгратці зразків систем La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}{Na,K}_{2y}Π_{4/3-2x-y}Nb₂O₆; y=0; 0.05, x=0.13—0.33

№ п/п	Хімічний склад	[СЙ]*	[Π]	[Li ⁺]	[Π]/[Li]	[Π]/[СЙ]	[СЙ]/[Li ⁺]
1	La _{0.48} Li _{0.48} {Na,K ^{**} } _{0.1} Nb ₂ O ₆	29	48	24	2.0	1.66	1.2
2	La _{0.44} Li _{0.58} Na _{0.1} Nb ₂ O ₆	27	44	29	1.5	1.63	0.9
3	La _{0.42} Li _{0.64} Na _{0.1} Nb ₂ O ₆	26	42	32	1.3	1.62	0.8
4	La _{0.36} Li _{0.82} Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ **	23	36	41	0.9	1.57	0.6
5	La _{0.32} Li _{0.94} {Na, K} _{0.1} Nb ₂ O ₆ **	21	32	47	0.7	1.52	0.5
6	La _{0.56} Li _{0.32} Nb ₂ O ₆	28	56	16	3.5	2.00	1.8
7	La _{0.54} Li _{0.38} Nb ₂ O ₆	27	54	19	2.8	2.00	1.4
8	La _{0.5} Li _{0.5} Nb ₂ O ₆	25	50	25	2.0	2.00	1.0
9	La _{0.46} Li _{0.62} Nb ₂ O ₆	23	46	31	1.5	2.00	0.7
10	La _{0.42} Li _{0.74} Nb ₂ O ₆	21	42	37	1.1	1.00	0.6

* [СЙ] — La, Na (K); ** багатофазні системи.

Т а б л и ц я 2

Структурні параметри складних оксидів La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}Π_{4/3-2x-y}Nb₂O₆

Склад	La _{0.475} Li _{0.475} - Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ (x=0.17)	La _{0.44} Li _{0.58} - Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ (x=0.21)	La _{0.42} Li _{0.64} - Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ (x=0.23)	La _{0.36} Li _{0.82} - Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ (x=0.29)	La _{0.32} Li _{0.94} - Na _{0.1} Nb ₂ O ₆ (x=0.33)
Кристаліграфічні параметри, Å					
a	3.9124(7)	3.9030(6)	3.9035(8)	3.905(2)	3.903(2)
b	3.9076(7)	3.9039(7)	3.9038(9)	3.903(2)	3.903(1)
c	7.8856(8)	7.8387(5)	7.8458(5)	7.804(3)	7.804(3)
V, Å ³	120.56(3)	119.43(3)	119.42(4)	118.92(9)	118.88(9)
Позиції йонів					
Nb, z/c	0.2623(6)	0.2556(5)	0.2556(5)	0.2516(9)	0.2515(8)
O3(O4), z/c	0.211(6)	0.231(3)	0.231(3)	0.233(8)	0.234(8)
Заселеність позицій					
La	0.479(8)	0.388(5)	0.420(5)	0.340(7)	0.326(7)
Li	0.475	0.580	0.640	0.820	0.940
Na	0.100	0.100	0.100	0.100	0.100
Склад	La _{0.5} Li _{0.5} Nb ₂ O ₆ * (x=0.17)	La _{0.46} Li _{0.62} Nb ₂ O ₆ * (x=0.21)	La _{0.42} Li _{0.74} Nb ₂ O ₆ * (x=0.25)		
V, Å ³	119.452(6)	118.72(1)	118.38(5)		

* Результати роботи [6].

них продуктів синтезу зі структурою дефектного перовскіту орторомбічної сингонії (просторова група $R\bar{3}m$) при $x \leq 0.23$ (табл. 1, 2). При $x > 0.23$ на дифрактограмах зразків, крім перовскітної, були присутні також рефлекси фази псевдоільменітної структури LiNbO_3 . Відсутність рефлексів NaNbO_3 з перовскітною структурою в досліджуваній концентраційній області ($x=0.17\text{--}0.33$, $y=0.05$) свідчить про практично повне розчинення натрію в твердих розчинах складу $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$.

Результати повнопрофільного аналізу дифрактограм зразків $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ методом Рітвельда наведені в табл. 2 та на рис. 1. Аналіз структурних параметрів виявив зменшення об'єму елементарної комірки дефектного перовскіту ($V_{\text{ел.к}}$) з ростом концентрації літію, що, аналогічно системі $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, пояснюється утворенням твердих розчинів заміщення, згідно з правилом Вегарда [2, 4]. Крім того, із збільшенням x в $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ спостерігається перехід від орторомбічного спотворення кристалічної ґратки типу дефектного перовскіту до псевдотетрагонального. Про це свідчать не лише значення кристалографічних параметрів, а й позиції йонів, що наближаються з ростом x до рівноважних (0.25 для Nb та O3 (O4) [6]) (табл. 2). Відхилення концентраційної залежності $V_{\text{ел.к}}$ (рис. 1) від правила Вегарда можна пояснити наявністю надструктури в кристалічній ґратці дефектного перовскіту [2], що зумовлена впорядкуванням структурних вакансій ($\text{P}_{4/3-2x-y}$) і проявляється в подвоєнні параметру елементарної комірки — c (табл. 2), а також появі до-

даткових рефлексів на дифрактограмах досліджуваних зразків [4]. Крім того, подібна залежність $V_{\text{ел.к}}$ від концентрації літію в системі узгоджується з результатами роботи [5], де показано, що зі збільшенням кількості літію в зразках системи $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ його втрати при високотемпературному синтезі відносно номінального складу зменшуються. Потрібно відмітити, що більший вміст [СЙ] в Na -вмісних порівняно зі зразками системи $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ при однаковому співвідношенні $[\text{P}]/[\text{Li}]$, зокрема при $x=0.17$ та $x=0.21$, закономірно обумовлює більші $V_{\text{ел.к}}$ (табл. 1, 2).

На дифрактограмах обпаленої шихти та полікристалічних зразків системи $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{K}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$, крім фази дефектного перовскіту, також зафіксовано присутність LiNbO_3 , а у випадку зразку $\text{La}_{0.32}\text{Li}_{0.94}\text{K}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$ вона є основною. Крім цього, при $x=0.17$ спостерігається присутність фаз — LiNb_3O_8 та LaNbO_4 , що є проміжними при утворенні структури дефектного перовскіту [3]. РФА досліджуваних зразків також виявив існування змішаного калійлантанового ніобату складу $\text{K}_{0.5}\text{La}_{0.5}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($a=17.68 \text{ \AA}$, $c=7.8 \text{ \AA}$), що є ізоструктурним фазі $\text{Pb}_2\{\text{Nb,Ta}\}_2\text{O}_6$ (структура тетрагональної вольфрамової бронзи (ТВБ)) [9]. Вказана фаза присутня в полікристалічних зразках при $x=0.17$ та $x=0.33$ в кількості ~ 10 та ~ 6 % мас. Враховуючи присутність катіону K^+ , що має радіус більший, ніж $r_{\text{La}^{+3}}$, при умові гетеровалентного заміщення в структурі дефектного перовскіту, слід чекати значного збільшення $V_{\text{ел.к}}$ кристалічних ґраток перовскітоподібної фази в зразках при $x=$

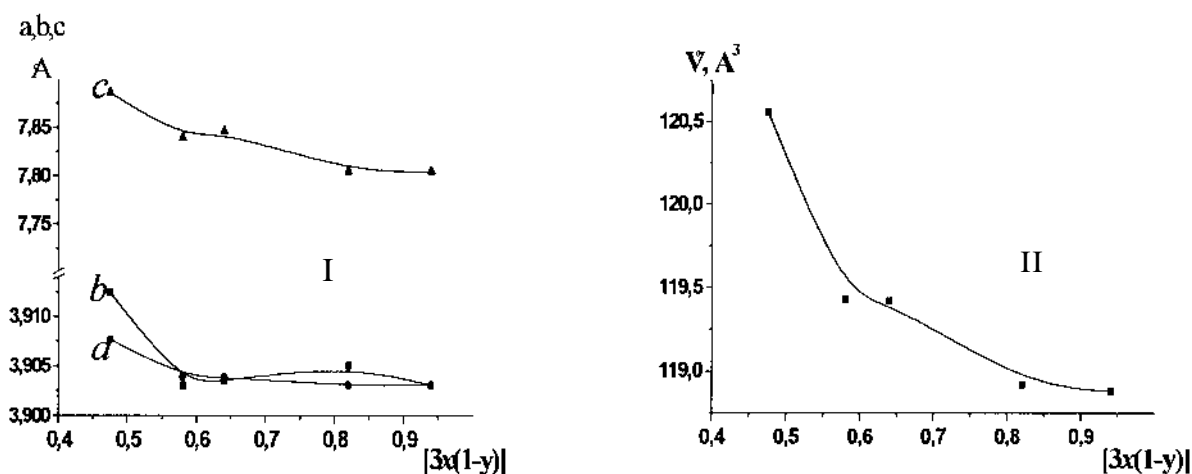

Рис. 1. Залежність кристалографічних параметрів елементарної комірки дефектного перовскіту зразків $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ (I — a, b, c; II — V) від вмісту літію ($3x(1-y)$).

=0.17 та $x=0.33$, порівняно зі зразками в системі $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, які мають практично такі ж [СЙ] (табл. 1, № 1, 5; № 6, 10). Проте, для $\text{La}_{0.56}\text{Li}_{0.32}\text{Nb}_2\text{O}_6$ і $\text{La}_{0.42}\text{Li}_{0.74}\text{Nb}_2\text{O}_6$ $V_{\text{ел.к}}$ становить 120.21 та 118.38 $\text{\AA}^3$ відповідно [6], тоді як $V_{\text{ел.к}}$ дефектного перовскіту К-вмісних зразків при $x=0.17$ та $x=0.33$ — лише 119.6 та 118.2 $\text{\AA}^3$ відповідно. Вірогідно, що йони К не приймають участь в утворенні структури дефектного перовскіту, а заповнюють кристалографічні позиції ТВБ фази $\text{K}_{0.5}\text{La}_{0.5}\text{Nb}_2\text{O}_6$. Таким чином, стеричні обмеження при гетеровалентному заміщенні йонів La йонами Li і К в ніобаті лантану перешкоджають утворенню твердих розчинів складу $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{K}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$.

З метою вивчення йон-транспортних властивостей Li^+ , $\text{Na}^+(\text{K}^+)$ -заміщених ніобатів лантану були досліджені температурна, концентраційна залежності та енергія активації ($E_{\text{акт}}$) Li^+ -йонної провідності даних систем та проведений порівняльний аналіз останніх відносно зразків $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ (рис. 2, 3). Величина Li^+ -йонної провідності (σ) при кімнатній температурі в Na-вмісній системі при $x=0.17$, $x=0.21$ та $x=0.23$ складає відповідно $0.9 \cdot 10^{-5}$, $0.5 \cdot 10^{-4}$, $0.4 \cdot 10^{-5}$ $\text{См}\cdot\text{см}^{-1}$ (рис. 2, 3), а при 573 К сягає $\sigma \sim 10^{-2}$ $\text{См}\cdot\text{см}^{-1}$. Аналіз показав, що при однаковому співвідношенні $[\text{П}]/[\text{Li}]$, більша концентрація [СЙ] (на 4 % мол.) в Na-вмісних зразках ($x=0.17$ та $x=0.21$), порівняно з відповідними зразками системи $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($x=0.17$ та $x=0.25$) (табл. 1), сприяє росту Li^+ -йонної провідності при низьких температурах лише у випадку $x=0.21$ (рис. 2). Зростання величини σ та значного зниження (до 30

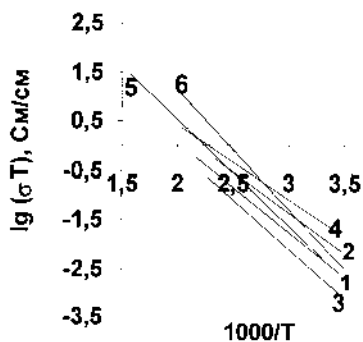

Рис. 2. Температурні залежності Li^+ -йонної провідності (σ_T): 1 — $\text{La}_{0.48}\text{Li}_{0.48}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$; 2 — $\text{La}_{0.44}\text{Li}_{0.58}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$; 3 — $\text{La}_{0.42}\text{Li}_{0.64}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$; 4 — $\text{La}_{0.54}\text{Li}_{0.38}\text{Nb}_2\text{O}_6$; 5 — $\text{La}_{0.5}\text{Li}_{0.5}\text{Nb}_2\text{O}_6$; 6 — $\text{La}_{0.46}\text{Li}_{0.62}\text{Nb}_2\text{O}_6$.

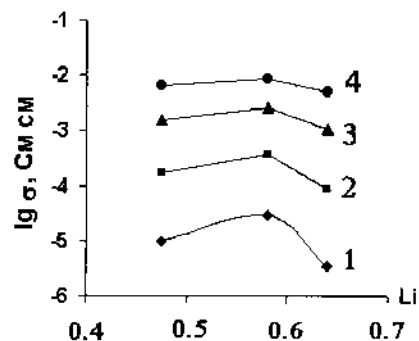

Рис. 3. Ізотерми Li^+ -йонної провідності зразків $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ (1 — 293; 2 — 373; 3 — 473; 4 — 573 К) залежно від вмісту літію ($3x(1-y)$).

%) $E_{\text{акт}}$ в $\text{La}_{0.44}\text{Li}_{0.58}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($x=0.21$) ($E_{\text{акт}} = 0.33$ еВ); ($E_{\text{акт}}$ $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$, $x=0.25$ становить 0.5 еВ) — це наслідок оптимального поєднання достатньо великого структурного каналу та значної кількості йонів Li^+ (табл. 1). Зниження величини σ в $\text{La}_{0.42}\text{Li}_{0.64}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($x=0.23$) (рис. 3) — результат, імовірно, різкого росту $E_{\text{акт}}$ (0.41 еВ), внаслідок блокування каналів міграції значною кількістю [СЙ] (La, Na)- та Li-йонів в А-підгратці дефектного перовскіту та зменшенням кількості вакансій (табл. 1). Щодо систем $\text{La}_{0.44}\text{Li}_{0.58}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$ та $\text{La}_{0.54}\text{Li}_{0.38}\text{Nb}_2\text{O}_6$, кількість [СЙ] в яких є однаковою (табл. 1, № 2, № 7), величина σ виявилась суттєво більшою в зразку $\text{La}_{0.54}\text{Li}_{0.38}\text{Nb}_2\text{O}_6$, де концентрація літію, порівняно з $\text{La}_{0.44}\text{Li}_{0.58}\text{Na}_{0.1}\text{Nb}_2\text{O}_6$, є меншою (на 10 % мол.). Li^+ -йонна провідність К-вмісних зразків була незначною (10^{-7} $\text{См}\cdot\text{см}^{-1}$), що пояснюється низькою густиною та усадкою при спіканні, крихкістю отриманих полікристалічних зразків.

Таким чином, в результаті проведених досліджень було показано, що при гетеровалентному заміщенні йонами Na в літійвмісному ніобаті лантану зі структурою твердих розчинів заміщення $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($y=0.05$) при $x=0.17-0.23$. Тверді розчини в К-вмісній системі в досліджуваній концентраційній області не утворювалися, очевидно, внаслідок значних стеричних утруднень. Вивчено структурні особливості та транспортні властивості отриманих твердих розчинів. Показано, що більша кількість [СЙ] в структурі дефектного перовскіту $\text{La}_{(2/3-x)(1-y)}\text{Li}_{3x(1-y)}\text{Na}_{2y}\text{P}_{4/3-2x-y}\text{Nb}_2\text{O}_6$ ($x=0.17; 0.21$), порівняно з відповідними зразками $\text{La}_{2/3-x}\text{Li}_{3x}\text{P}_{4/3-2x}\text{Nb}_2\text{O}_6$ (0.17; 0.25),

при заданому співвідношенні $[P]/[Li]$, обумовлює збільшення $V_{\text{ед.к}}$, що сприяє росту величини Li^+ -йонної провідності в $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$ ($x=0.21$).

РЕЗЮМЕ. Изучена область гомогенности, структурные особенности и транспортные свойства Li^+ , Na^+ (K^+)-замещенных ниобатов лантана. Показано, что при гетероаллотропном замещении ионами Na в литийсодержащем ниобате лантана образуются твердые растворы замещения со структурой дефектного перовскита $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$ ($y=0.05$) при $x=0.17-0.23$. Показано, что большая концентрация структурообразующих ионов ([СИ]) в структуре $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$, по сравнению с соответствующими образцами системы $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$ при заданном соотношении концентрации вакансий к концентрации лития ($[P]/[Li]$), обуславливает увеличение объема элементарной ячейки дефектного перовскита ($V_{\text{эл.к}}$), что способствует росту величины Li^+ -ионной проводимости в $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$.

SUMMARY. The range of homogeneity, structural features and transport properties of Li^+ , Na^+ (K^+)-

substituting niobates of lanthanum have been studied. It has been shown that has a place of formation solid solutions of substitution with defect-perovskite structure of $La_{(2/3-x)(1-y)}Li_{3x(1-y)}Na_{2y}P_{4/3-2x-y}Nb_2O_6$ ($y=0.05$) at $x=0.17-0.23$.

1. Бурмакин Е.И. Твердые электролиты с проводимостью по катионам щелочных металлов. -М.: Наука, 1992. -С. 263.
2. Vest A. Химия твердого тела / Пер. с англ. -М.: Мир, 1988. -С. 440—441.
3. Белоус А. Г., Пащикова Е. В., Гавриленко О. Н. и др. // Укр. хим. журн. -2000. -**66**. -С. 37—41.
4. Белоус А.Г., Гавриленко О.Н., Пащикова Е.В., Мирный В.Н. // Электрохимия. -2002. -**38**, № 4. -С. 479—484.
5. Белоус А.Г., Гавриленко О.Н., Пащикова Е.В. и др. // Неорган. материалы. -2004. -**40**, № 8. -С. 1—8.
6. Belous A., Pashkova E., Gavrilenko O. et al. // J. of European Ceram. Soc. -2004. -**27**, № 6. -P. 1301—1304.
7. Shannon R.D., Taylor B.E., English A.D., Berzins T. // Electrochim. Acta. -1977. -**22**. -P. 783—796.
8. Исмаиладзе И.К. // Кристаллография. -1963. -**8**. -P. 351—355.
9. Соболева Л.В., Дмитриева Ф.И., Гарашина Л.С. // Неорган. материалы. -1970. -**6**, № 11. -С. 2008—2010.

Інститут загальної та неорганічної хімії ім В.І. Вернадського
НАН України, Київ

Надійшла 26.07.2004

УДК 546.32'42'81

В.О. Дрозд, С.О. Солопан, С.А. Неділько, О.М. Габович, М. Пекала, О.Г. Дзязько

СИНТЕЗ ТА ЕЛЕКТРОФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТВЕРДИХ РОЗЧИНІВ

$Sr_{1-x}K_xPbO_{3-y}F_y$ ($0 \leq x, y \leq 0.20$)

Синтезовано ряд твердих розчинів $Sr_{1-x}K_xPbO_{3-y}F_y$ ($0 \leq x, y \leq 0.20$) та досліджено їх кінетичні та структурні характеристики. Показано, що одночасне заміщення стронцію на калій та кисню на фтор у цій системі призводить до переходу від напівпровідникової до металічної провідності в області низьких температур.

Плюмбат стронцію $SrPbO_3$ є структурним аналогом $BaPbO_3$ — базової сполуки надпровідних систем $BaPb_{1-x}Bi_xO_3$ ($T_{c \text{ max}}=12$ К) та $BaPb_{1-x}Sb_xO_3$ ($T_{c \text{ max}}=3.5$ К). Внаслідок меншого йонного радіусу Sr^{2+} у порівнянні з Ba^{2+} кристалічна решітка $SrPbO_3$ типу перовскіту знає сильнішого орторомбічного спотворення [1]. $BaPbO_3$ має металічну провідність завдяки перекриванню $O(2p)$ незв'язуючих та $Pb-O$ sp антизв'язуючих зон на рівні Фермі. У випадку $SrPbO_3$ збільшення $Pb-O$ відстаней та сильне

відхилення $O-Pb-O$ кутів від 90° зменшує ефективність перекривання $6s-2p$ орбіталей. Отже, електропровідність $SrPbO_3$ нижча у порівнянні з такою для $BaPbO_3$ і її тип змінюється від металічної до напівпровідникової поблизу 100 К.

Як відомо, пошук нових оксидних надпровідників здебільшого ведеться з використанням емпіричних правил [2, 3] (подібних до правил Маттіаса для надпровідних інтерметалідів та сплавів [4]), тому що існуючі мікроскопічні теорії надпровідності нездатні ані для передба-

© В.О. Дрозд, С.О. Солопан, С.А. Неділько, О.М. Габович, М. Пекала, О.Г. Дзязько, 2005